

Kjære Kajsa,

Gratulerer med utstillingen! Bomuldsfabriken lyser av glede over livet.

Det beveger alle mine minner å skulle åpne denne utstillingen, takk for at du ga meg tilliten.

Per og Kajsa, lyder som musikk, nærmest foreldre for mange kunstnere i Nord-Norge. Jeg har lært alt av dere, ordlegge hverdagen for skapende mennesker, få troen på vår egen kraft. Det er jeg uendelig takknemlig for.

Per har reist, tatt farvel med oss. Da han kom til Masi første gang, da vi nettopp hadde startet vårt arbeid for samisk kunst bokstavelig talt på bar bakke, ble jeg øyeblikkelig slått av Pers nærhet til samisk kultur. Jeg var allerede blitt vant til å forklare retten til kultur for uvitende. Det behøvde jeg ikke med Per. Jeg visste ikke da at han hadde vandret med reinen, at han hadde opplevd det innerste av vår kultur, samklangens menneske, natur, rein. Jeg kjente på meg at Per forsto det hele, hvilken kamp vi som unge kunstnere hadde kastet oss inn i, med å få begrepet "samisk kunst" inn i den dengang proteksjonistiske norske kunsthistorien.

Per var da leder for Nord-Norske Bildende Kunstnere. Ingen leder hadde reist rundt i landsdelen til medlemmene sine for å sette seg inn i hva de balet med, for deretter å kunne legge fram for myndighetene de problemstillinger kunstnerne i landsdelen slet med. Pers reiser til myndighetene og fylkeskommunale politikere og byråkrater ble legendariske. Masi-gruppa hadde inne søknad på 40000 kr til Finnmark fylkeskommune. Per reiste til Vadsø. I møtet med politikerne kunne han f.eks. ta ned et litografi i glass og ramme fra veggen. "Hvordan tror dere dette bildet har kommet til? Hva behøvde kunstneren for å framstille det?"

I detalj gikk han gjennom det, hva en trykkpresse kostet, lokaler man måtte ha, hvilken infrastruktur som var nødvendig for visning av kunstverk osv.

Da Masi-gruppa gjorde sitt inntog på slutten av 1970-tallet, hadde Finnmark 4 profesjonelle kunstnere, de var Eevahenna Aalto i Hammerfest, Iver Jåks i Karasjok, Arvid Sveen i Vadsø og Kåre Kivijärvi som jeg ikke er sikker på hvor bodde.

Fylkeskultursjefen i Finnmark kom ens ærend til Masi for å se forholdene med egne øyne. Masi-gruppa fikk 40000 kr. Men etter 5 års drift måtte gruppa avvikle virksomheten. Søknaden om driftstilskudd til Distriktenes Utviklingsfond ble avslått. Fondet, som hadde gitt tilskudd til andre profesjonelle kunstnere i Finnmark, trodde ikke tilstrekkelig på vår virksomhet, eller riktigere, min påstand: det var viktig for myndighetene å kvele slik aktiv og fremtidsrettet form for samisk virksomhet. Dette var like etter at Alta-kampen var tapt. Nederlagene skulle bli mange.

Men Masi-gruppa startet noe som nå klinger over hele verden, begrepet "samisk kunst". Pers innsats for å få gruppas virksomhet i gang, er del av denne klangen.

Per og Kajsa kom også til Jokkmokk til første årsmøte i Samisk Kunstnerforbund vinteren 1980. De forsto hvor viktig det var å gi støtte.

Jeg har tidligere skrevet om Pers malerier:

"Den koloristiske nerven er selve signaturen i Per Addes maleri. Lette, transparente strøk med penselen leker som i en bestemt, kroppslig rytme over lerretet. Det er en skarpt iakttagende lek, et velutviklet samspill mellom intuisjon og malerisk erfaring. En sluttet lek innenfor lerretets format, der illusjonen om rom pustes til liv gjennom penselføring og distinkt palett. Hvert

bilde har sin fargeskala bygd på få, sobert utvalgte valører; jordfarger i bunn spritet opp med briljant rødt, grønskalaens utallige nyanser fra det flyktige, eteriske til distinkte, irrende innslag, de blekgule, hvitpigmenterte flater av ro til kontante, fyndige kadmiumgule, orange, dirrende som løv om høsten. Temperaturen som måles om det er et stilleben eller en reinflokk i bevegelse. Fargen, rytmen, bevegelsen i malerisk symbiose underlagt maleriets egne lover. For å formulere all denne bevegelse i farge og rom behøves disiplin, stringens, beherskelse og kunnskap om maleriets virkemidler."

Pers tilsynelatende lek med penselen over lerretet var et djupt alvorlig arbeide. Da AddeZetterquist-galleriet skulle åpne i Saltdal, reiste Dag og jeg til åpningen. Vi kjørte gjennom Sverige og inn i Norge ved Junkerdalen, jeg ble helt svimmel av det voldsomme landskapet, en svingete vei ned et bratt dalføre med ei elv langt der nede. Vi kom fram til et fantastisk galleribygge og masse glade mennesker, venner og kolleger av Per og Kajsas.

Galleriet har sin faste samling av Pers og Kajsas malerier, men viser også utstillinger med andre kunstnere i gjestegalleriet. Jeg har selv fått æren av å stille ut der. Man blir svært godt tatt i mot som kunstner, det lages ofte et faglig program i tillegg til selve utstillingen. Det er det ikke mange utstillingssteder som gjør.

Reinen har ofte vært motiv i Pers malerier. Denne sky skapningen som løper av gårde straks man kommer for nær. Reinen har spesielle og rytmiske bevegelser. Å fange dette til et malerisk levende og vibrerende språk krever kunnskap om reinen. Man må ha levd med dyret, dager og netter, måneder og år. Per malte den innlevde versjonen, den ærlig sette, slik ingen annen har malt reinen.

Pers engasjement i Alta-saken og ikke minst Saltfjellet er kjent for de fleste. Han ble viktig talsmann for et folk som er fratatt det meste, land, kultur, språk. Hans evne til å formulere eksakt det saken dreide seg om. Et folk som har blitt hundset med over hundrevis av år mister etterhvert evnen til å løfte fram egne behov. Per så dette og satte ord på det. Han møtte opp i departementene uten dress. Byråkratiet fikk seg et støkk. Og jeg tror de lyttet.

Et annet sitat fra teksten til Per:

"For maleri er visjoner om stadig nye universer som skal komme en i møte. Maleri er ikke billedkunst, maleri er maleri, det har sin egen poesi gjemt i fargers møter med hverandre, som tyste samtaler over et lerret. Maleriet er sitt eget språk, det spør ingen annen, lytter kun til seg selv, Man må gi seg hen til maleriet, som en forelsket dåre følge dens veier."

Jeg vil avslutte med å lese et dikt på samisk og norsk fra min kommende diktsamling "balvvat bullet" / "skyene brenner", tilegnet minnet om Per:

mišunearat bohte
valvin
dego gumppet
bolde rumbbuid
bilidedje oaffarsajiid

dubmejedje olbmuid
helvehii
sátne mii ii gávdnon
sápmelaččaid
máilmmegovas

mišunearat biigojedje
gonagasaid
sihkkarastit eatnamiid
bidjat rájáid
rájákeahces álbmogiid

geat orro biedggut
johte miehtá
davvieatnama
osko luondu
ja dadje sii eai
oamas eatnama

misjonærene kom
i flokk
som ulver
brente trommene
ødela offersteder

dømte menneskene
til helvetet
ord som ikke fantes
i det samiske
bildet av verden

misjonærene tjente
kongene
sikre landområdene
sette grenser
til et folk uten grenser

som bodde spredt
vandret over hele
det nordlige landet
trodde på naturens kraft
og sa de ikke eide landet